

Тема от партийните архиви
с гриф „СТРОГО ПОВЕРЛИВО!“

Не беше страшно, а недостойно, твърди Соня Бакиш

Денят е четвъртък, 14 април 1988 година.

Соня Бакиш е уведомена, че я изключват от партията заедно с Георги Мишев и Христо Смоленов.

А седмица преди това, на 7 април, когато Секретариатът на ЦК на БКП щедро раздава присъдите над Комитета за спасение на Русе, Чудомир Александров се изказва твърде пестеливо за Соня Бакиш. В протокола с гриф „Строго поверително!“ са записани само три реда: „Вероятно засега не е нужно да предприемаме мерки. Може би по-нататък поцялостно да се види поведението ѝ. Тя иска да се представи за наивна.“ Нищо не предвещава, че ще ѝ бъде наложено най-тежкото партийно наказание.

Какво през тези седем дни е преобърнало така рязко отношението на висшето партийно ръководство към Соня Бакиш? В стенограмата не е документирано, че и тя като останалите „подсъдими“ е подлагана на унижителен разпит. Вероятно в началото се е смятало, че всичко може да бъде уредено по домашному? Все пак става дума за съпругата на Станко Тодоров — тогава все още член на Политбюро и председател на Народното събрание.

Отговор на тези въпроси може да се даде едва днес.

— Изненада ли ви изключването от БКП?

— Помня, че след като прочетох решението, се мъчех с всички сили да се държа, като че ли с мен не се е случило нищо особено. Стисках зъби.

— Кой да предполага, че ще се стигне дотам?

— Да, всичко започна с телефонно позвъняване. Канеха ме на филмова проекция. Случаило се бе и друг път, а и как да не отида, щом е за Русе. След филма предложиха: който иска, може да се запише в организиращия комитет. От салона започнаха да назовават имена на хора, които евентуално можеха да бъдат полезни. Чух женски глас да ме споменава. В онзи миг не бях готова на такава крачка — може би съм прекусещала до какво може да ме доведе. Но нито сърцето, нито съвестта ми позволиха да откажа.

— Изпитанията ви не са били чак толкова далеч.

— И те започнаха пак с телефонно обаждане. Този път обаче от ЦК на БКП. Мислех, че ме вика само Чудомир Александров, но щом отворих вратата на залата, видях и Милко Балев, Йордан Йотов, Гриша Филипов, Георги Йорданов, Емил Христов, Димитър Станишев, Иван Панев, Продан Стоянов. Започнах да проумявам, че работата става дебела.

— Всекиму би правил чест такъв състав на съда.

— Разпита водеше с подчертана любезност Чудомир Александров. Въпросите се въртяха все около русенския комитет. С кои хора съм се срещала? Какви са били „скритите ни цели“? Не разбирам ли, че нещата се дирижират „отвън“? И тъй нататък. Бях стегната до краен предел. Главната ми грижа бе да не разберат, че съм поуплашена. А и да не изтърва нещо, от което по-късно ще се срамувам.

— Не изглежда да е било приятелски разговор между хо-

ра, които добре се познават?

— Познавах всички и те ме познаваха като съпруга на техни колега — член на Политбюро. Бяхме се виждали десетки пъти: на събрания, конгреси, приеми. И на плажа... по бански костюми. Кой знае защо въпреки натегнатата обстановка и това ми мина през ума — може би журналистическа деформация.

Отговарях чистосърдечно, но предпазливо. Истина е, че на моменти се правех на наивна — за самосъхранение. Пазех се открито да не изразявам симпатии към екологичното движение. Беше ми ясно с кого си имам работа.

По едно време се обади Милко Балев: „А не си ли говорите вкъщи по русенските и други работи? Не ви ли е казал Станко Тодоров колко много другарят Живков се грижи за Русе? И какви усилия полага да спре обгазването на града? Не споделяте ли у дома различни неща?“

Докато се усетя, изтърсих неуважително: „Нима, другарю Балев, вие разказвате всички служебни неща на жена си? А и ако това, в което сега ме обвинявате, е вярно, ето тук е министърът на вътрешните работи. Сведенията на неговите хора по русенския случай могат да изяснят казвам ли истината или не!“

— Намерили сте на кого да се опрете.

— Вярно е, че погледнах и с малко страх към седящия отсрещно ми Димитър Стоянов. Откъде да знам какво имаше в папките пред него. Той обаче седеше смутено, беше се дори поизчервил, гледаше надолу. Имах усещането, че цялата тази история не му е чак толкова по сърце, както на Милко Балев и Гриша Филипов. А и на някои други. И тъй като министърът продължаваше да мълчи, получи се някак неудобно. Тогава се разнесе добре познатият коварен смях на Милко Балев: „Ха-ха, нима министърът е вездесъщ!“ Инатчийски не отстъпих и аз: „Че кой, ако не това министерство, е най-добре информирано?“

В желанието си да внеса успокоение Чудомир Александров каза: „Добре, добре, в такъв случай е достатъчно да направите декларация, че се разграничавате и осъждате Комитета за защита на Русе.“ Тази подкана към мен щеше да се повтори и по-късно, но вече от Тодор Живков, когато Станко Тодоров отишъл при него да си подаде оставката след моето изключване от БКП.

— А може би са разчитали на по-голяма сговорчивост?

— Не се отказвах обаче и от натиска. „Следствието“ вървеше към своя край, когато чух подвеждащия въпрос на Гриша Филипов: „А с никого ли от русенския комитет не сте разговаряли?“

Изтърпнах не за себе си. Преди няколко дни ми се бе обадила по телефона русенката Мария Варимезова с настойчиво предложение да се срещнем. В онази обстановка нямаше да излезе нищо от нашия разговор. А знаех, че телефонът ми има винаги невидим свидетел. И макар да ми бе неловко пред жената, отказах ѝ с думите, че отлагам срещата за по-добри времена. Сетих се, че бях срещнала и разтревожения Светлин

Русев на изложба в галерията на „Шипка“ № 6, който ме осведоми как е минал неговият разпит.

Гриша Филипов не дочака отговора, а избърза с втори въпрос: „И защо точно вас са търсили?“ Не съобразих в момента какво да отговоря и изтърсих глупаво първото, което ми дойде наум: „Ами може би защото съм журналистка.“ Тогава се чу ироничното подхвърляне на Чудомир Александров: „Ха-ха“, Варимезова, новата Баба Тонка, тръгнала да спасява Русе!“

Тук вече не изтърках. Хвърлих се да доказвам, че тази жена е порядъчна, има шест деца и десетина внуци, но въпреки това е всеотдайно общественичка. Изглежда обаче, че на Чудомир Александров му накипя, защото ме прекъсна: „Ама нищо ли не ви смущава в цялата тази история?“

— А вас наистина ли нищо не ви смущава?

— Как не, по онова време много работи ме смущаваха! От лявата ми страна около голямата маса седяха Йордан Йотов и Георги Йорданов. Извих се към тях и казах, че много хора са смутени от отношението на партийното ръководство към част от интелигенцията. Казах им, че има стъписване от недостойните игри около Съюза на художниците и други творчески организации.

В края на краищата още веднъж ми бе намекнато, че за мен всичко ще приключи благополучно, ако се разгранича от русенския комитет. Отново отказах да направя каквато и да било декларация, мотивирайки се малко подличко, че доколкото знам, русенският комитет е вече разтурен. Дадох ми да разбера, че са изчерпали всичко, което имат да кажат. Съгласие така и не бе постигнато.

— Очаквахте ли да ви вика Живков?

— Очаквах всичко въпреки че бе трудно да се разгадаят тогава различните ходове. Но във всеки случай не съм предлагала, че при тия тежки проблеми в страната цял Секретариат на ЦК на БКП и няколко човека от Политбюро ще си губят времето с мен.

Два дни след моето изключване в знак на протест и за много то други безобразия, с които от давна не бе съгласен, моят съпруг си подаде оставката от Политбюро и парламента. Било му подсказано, когато се срещнал с Тодор Живков, че всичко може да се размине, ако жена му излезе с декларация срещу русенския комитет. Последните думи, с които Станко Тодоров напуснал кабинета на първия, били: „Не съм съгласен с изключването на Соня. Сега времената са други. А не както бе при Сталин, когато Калинин и Молотов участваха във върховното ръководство на съветската партия и държавата, а жените им бяха изпратени в концлагер.“ Същите думи той повтори и на един от следващите пленуми на ЦК на БКП.

Знаем, че доста млади хора няма да си обяснят сега състоянието ми, след като ме изключиха от партията. Но скъталите в сърцето въпреки всичко своя идеал и преживяващи нашата дълбока драма ще ме разберат!

АНГЕЛ БОНЕВ